

ШОҲ, АДИБ ВА ШОИР ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР**Мадолимова Муҳаббат Фарходжонова***Чуст тумани Халқ таълими бўлимига қарашли 21-сон умумтаълим мактаби уқитувчиси.*

Аннотация: *Ушбу мажмуа мактабда ўқувчиларнинг буюк бобомил, моҳири Захириддин Муҳаммад Бобурнинг тарихий, миллий маданий қиёфасин курсатиб берувчи буюк подток, мумтоз шоир, назарий адабиётшунос тарихчи, тилшунос, санъатшунос, этнограф, ҳайвонот ва наботат билмасини эканлигини ўргатади.*

Калит сўзлар: *Тарихчи, шк, шоир, салтанат. Андижон, Ҳиндистон Мовароуннахр, Самарқанд шаҳарлари, 1626-1858 йиллар, 1483 йил 14 феврал.*

"Бобур биз учун том маънодаги буюк маданият олий даражадаги шарқона одоб ва ахлоқ тимсолидир"

Ислом Каримов

Ҳар бир инсон ўзлигини англашга, аجدодлари хақида кўпроқ билишга, улар ҳаётини ўрганишга интилади. Бу борада эса тарихий асарлар бекиёс аҳамиятга эга. Хусусан, Захириддин Муҳаммад Бобур асарларидаги ўтмишимиздан ҳи қилувчи воқеа ва ҳодисалар биз учун ҳамиша қимматлидир. Истиклол туфайли тарихимизни ҳаққоний ўрганиш имконига эга булдик. Кўплаб буюк бабокалонларимиз асарлари сингари Бобур ижодида ҳам ёшларимиз учун иборатомуз жихатлар кўп. Унинг Ватанни севиш, ота-онага ҳурмат, дуста садокат курсатиш хусусидаги фикрлари кишига юксак маънавий сабоқ беради. Ўзбек классик адабиётининг улкан намоёндаларидан бири ўзбек адабий тили ва адабиётининг ривожига бебаҳо ҳисса қўшган истеъдодли олим ва ўта зиёли инсон, манхур давлат арбоби Захириддин Муҳаммад Бобур мураккаб ижтимоий-тарихий даврда яшаб ижод қилган. Бобурийлар 1526-1858 йилларда Ҳиндистонда ҳукмронлик қилган сулола Унга темурийлардан Захириддин Муҳаммад Бобур асос солган. Чет элларда Бобур ва унинг авлодини "Буюк мугуллар" деб аташ одат бўлиб келган. Бобурийлар аслида юртдошимиз темурий Захириддин Муҳаммад Бобурнинг авлодларидир. Улар тарихий ҳужжатларда ўзларини Бобурий мираолар деб юришган. Ўзбекистоннинг мустақиллиги шарофати билан, ўзбек халқининг буюк алломалари қаторида Захириддин Муҳаммад Бобур муносиб мумтоз

фаолияти ҳамда буюк мўгаллар салтанатининг арбоби сифатида килган самарали ишлари халкимиз томонидан зўр хурмат ва эҳтиром билан эсга олинмоқда ва ўрганилмоқда. Ўзбекистоннинг биринчи Президенти Ислам Каримов миллий маънавий кадриятларимиз вакилларининг таваллуд тантаналарини нишонлаш хусусида шундай олган эдилар: "Халкимиз республикаимиз ҳукуматининг Навоий, Улугбек, Бобур, Машраб, Фуркат, Қодирий ва юртимизнинг бошқа буюк фарзандлари билейларини утказиш тугрисидаги қарорини жуда рухланиб кутиб олганлиги деб уйлаймиз. Уларнинг мероп укуминовий кадриятларнинг равнаки ва бойишига нима қоб ван буси ҳам хизмат қилади. Биз уларнинг бобат мигренка наЛИЕ НА ларга етказиш учун барча ишларни қилами?Захириддин Мухаммад Бобур 1483 йилнинг 14 феввалида Анлине триц и Унинг отаси Умаршайх МиргАмир Темурнинг наяд наберега Форгие тининг хокими бўлган. Бобурнинг онаси Кухаре Нарег қони Тош хокими Юнусхоннинг қизи булган Бобурнинг болалиги асосан Андижон ва унинг атрофларида реж. Табуророй мухитида ўқиди ва тарбия топли. Ешлигидан илм-фанга, визията қинка О. Довюрақлиги ва жасурлиги учун у билигилли "Тобур" (Пер/лақобини Огаси вафотидан кейин 1494 йил июн ойида, ўн икки ён такта утираб Бобурнинг сиёсий фаолиятидаги дастлабки максоди Амир Темур давлатинин тахти стратегик ва географик жихатидан муҳим бўлган Самарқаном эк на Мовароуннахрда марказлашган қучли давлатни саклаш, мустақиман ха Темур империясини қайта тиклаш эди. 1495-1496 йилларда Бобур Самар и марта муваффақиятсиз юриш қилди. 1497-1498 йилларни у Самирених атрофидаги бир қанча жойларни ва Самарқандни эгаллайди. Самарқанд қин Бойсунгур Мирзо зел Қундузга қочади. Бобур Самарқандни на қун қара қистал Андижонда унга қарши исён қўтаргани учун Самарқандни ташлаб Ан айтди, лекин уни эгаллай олмагач, Хўжандга, сўнг Тошкент Су Махмуд олдиға қориб, улар ёрдами билан Андижонни олади. 1500 йилда Самарқандни иккинчи марта эгаллайди. Шу йили Алишер Навоий би ёзиша бошлади. Лекин Иккинчи хатига жавоб қелгунча Самар шайбонийлар қўлиға ўтиб кетади. Бу даврда мамлакат сиёсий ҳаётида бебошл узаро урушлар қучайиб қормоқда эди. Бир томондан, шимоли Дашти қипчоқдан қелаётган шайбонийхон қўшинларининг тазйики остида томондан, теурийлар орасидаги ихтилоф, ўзаро қелишмовчилик Бобур Фаргонани ҳам ташлаб қикишға ва жанубға қараб йўл олишға мажбур булади. Хисордаги парчаланиб қораётган беклар, алоҳида-алоҳида яшаётган афо қабилалари бирин-қетин Бобур томонига ўтдилар. 1504 йилда за қабул вилоятининг хокими шаҳарни Бобурға топириб таслим бўлди. Лекин Бобур о ватанидан тамом умидини узмади.

1506 йилда Хуросон подшоси Хусайин теурийларга мансуб бўлган кучларни бирлаштириб, босиб келаётган Шайбонийхонга какшаткич зарба беришга ташаббус кўрсатган булса Хусайин Байкаронинг вафоти (1506) ва шахзодалар уртасида олган иф бу харакатни натижасиз колдирди. Бу катта тадбирга умид боғлаган Бобур муваффақиятсизликка учрагандан кейин вақтинча чекинишга ва Қобулга қайтишга мажбур бўлди. Уз хужумларини давом эттирган Шайбонийхон Ўрта Осиёни босиб олиш учун жанубдан харбий юриш бошлаган Эронлик шоҳ Исмоил кўшинларига карши курашда Марв шахрида халок бўлди. Кулай сиёсий ва харбий вазиятдан фойдаланиб Бобур 1512 йилда Самарқандни учинчи марта ишгол килди. Демак биз мана шу буюк зотлар давомчиси сифатида улар ор меросларни асраб-авайлашимиз, уларни эса келажак авлодга бус-бутун ола етказишимиз лозим. Зеро, Навоий, Улугбек, Бобур, Машраб, Фуркат Кодирий ва халқимизнинг бошқа буюк фарзандлари.. Уларнинг мерос Ўзбекистон халқлари умуминсоний кадрийатларининг равнаки ва бойишига хизмат килиб келган эди ва бундан буён ҳам хизмат килади. Биз уларнинг бебар меросини халқка ва аввало ёшларга етказиш учун барча ишларни киламиз".

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Адабиёт дарслиги 305-306 бетлар
2. Ислом Каримов Қайта қуришнинг бориши ва асосий йўналишлари. Ўзбекистоннинг суверетитетини ва вазифалари. Тошкент, 1990 иқтисодий мустақиллигини таъминлаш
3. Бобурнома "Укитувчи" нашриёти, Тошкент -2017, 25 бет 4. З.М. Бобур "Бобурнома" Юлдузча нашриёти Тошкент 1989,358 6